

UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA MUSIQA MADANIYATI DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI KAMCHILIKLAR VA MUAMMOLAR

Choriyev Bekzod Bahrom o'g'li

Termiz davlat universiteti

“Musiq ta’limi” kafedrasida o’qituvchisi

Bekzodbekbahromovich1995@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada “Umumiy o’rta ta’lim muassasalarida musiqa madaniyati darslari samaradorligini oshirishdagi kamchiliklar va muammolar” to’g’risida kerakli yoritib berishga harakat qilindi.

Kalit so’zlar: Musiqa, teatr, adabiyot, san’at, to’garak, studia, maktab, ta’lim, iqtidor, havaskorlik, cholg’u.

Ma’lumki, davlatimiz rahbari ijtimoiy, ma’naviy-ma’rifiy sohalaridagi ishlarni yangi tizim asosida yo’lga qo’yish bo’yicha 5ta muhim tashabbusni ilgari surgan edi. Birinchi tashabbus – yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san’atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirishga, iste’dodini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi.

Davlatimiz rahbari joylardagi madaniyat markazlari, musiqa va san’at maktablarining moddiy-texnik bazasi va ulardan foydalanish holatini o’rganib, ularning faoliyatini yaxshilash bo’yicha topshiriqlar berdi.

Madaniyat vazirligi va Xalq ta’limi vazirligiga hokimliklar bilan birgalikda tuman (shahar) madaniyat markazlari va umumta’lim maktablarida yoshlarning qiziqishlaridan kelib chiqib, qo’shimcha 1,5 mingta to’garak tashkil etish vazifasi qo’yildi. Tashabbuskor iste’dodli yoshlar va mahalliy homiylarni jalb etgan holda, madaniyat markazlarida badiiy-havoaskorlik jamolari, yoshlar teatr-studiyalari va “Yoshlar klublari” tashkil qilish zarurligi ta’kidlandi. Atoqli san’atkor va iste’dodli ijodkorlarni tumanlardagi madaniy ishlarga ko’makchi sifatida biriktirish yaxshi natija berayotganini inobatga olinib, bu tajribani butun Respublikaga yoyish bo’yicha ko’rsatmalar berildi. Unga muvofiq, taniqli artistlar tuman va shaharlarga ijodiy maslahatchi sifatida biriktirilib, o’sha joylarda madaniyat va san’atni rivojlantirishga ma’sul bo’ladi, tuman va shaharlar hokimlari esa ushbu ishlarga moddiy va tashkiliy jihatdan yordam beradi.

Musiqa va san’at sohasida oliy ma’lumotli kadrlarni ko’paytirish masalasiga ham e’tibor qaratildi.¹

Xalqimiz yaratgan qadryatlarning noyob usuli hisoblangan musiqa har sohada, chunonchi, ta’lim-tarbiya, mehnat va ijtimoiy munosabatda ma’lum darajada o’z ifodasini topgan.²

Umumiy o’rta ta’limning maqsadi ishtirokchilarni madaniy va maishiy, xalq xo’jaligining turli sohalarida faoliyat ko’rsatish uchun zarur bo’lgan fan asoslarining tizimli bilimlari, mahorat va malaka bilan qurollashtirishdan hamda maxsus ta’lim olish (kasb-hunar, texnik, o’rta, oliy)imkoniyatini yaratishdan iboratdir. O’zbekistonda majburiy, bepul, muddati 9 yildan iborat bo’lgan umumiy o’rta ta’lim mavjud bo’lib, u boshlang’ich (1-4-maktab

¹ O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2019-yil 19-mart kuni yoshlarga e’tiborni kuchaytirish masalalariga bag’ishlangan videoselektor yig’lishidan <http://uzembassy.kz>

² Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo’q T. “Sharq” nashryoti-matbaa konsern bosh tahririyati 1998. -32-bet.

sinflari) va o'rta (5-9-maktab sinflari) ta'limga bo'lingan. Umumiy o'rta ta'lim kerakli bilim hajmi, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, tashkiliy mahorat va amaliy tajriba poydevori qo'yib, boshlang'ich professional yo'nalishni va ta'limning keying pog'onasini tanlashda ko'maklashadi.

Umumiy o'rta talim boshlang'ich talimning mantiqiy davomi bo'lsa ham, tarkibiy sifatiga va o'qitish uslubiga ko'ra farq qiladi. Umumiy o'rta talim ishtirokchining ijtimoiy mavqeini belgilab olishga bo'lgan ishtiyoq, qiziqish va qobiliyatlarini, uning shaxs bo'lib shakllanishini taminlaydi. O'quvchi o'rta maktabda fan asoslari bo'yicha tizimli bilimlarni oladi. Talim jarayonida keng dunyoqarash shakllanishi va ijodiy fikrlash qobiliyati paydo bo'ladi. Xalqning boy manaviy va madaniy me'rosi bilan tanishtirib borish orqali bolada atrofdagi olamga bo'lgan g'amxo'rlik hissi uyg'otib boriladi. O'rta maktab o'quvchilar uchun maktab fanlarini mustaqil o'rganishga keng imkoniyatlar yaratib beradi. O'rta talimning tarkibiy qismiga majburiy va qo'shimcha komponentlar kiradi.

Majburiy komponent davlat talim standartlari bilan aniqlanadi va ishtirokchining minimal kerakli tayyorgarlik darajasini belgilaydi. Uning muvaffaqiyati o'rta talim muassasalari tomonidan kafolatlanadi. Bu komponent davlat va jamiyat buyurtmasi, shaxsning qiziqish va talabi asosida belgilanadi.

Qo'shimcha komponent ishtirokchining talab va qobiliyatidan, maktabning moddiy-texnik va kadrlar bilan taminlanganlik darajasidan, hududning ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishiga bo'lgan talablardan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Qo'shimcha o'quv vazifalar hajmi Xalq Ta'lim Vazirligi tomonidan belgilangan normativlar asosida taqsimlanadi. Maktabning o'quv tarbiyaviy ishlari, Xalq Talim Vazirligi tomonidan tasdiqlangan, Bazisli o'quv rejasi va umumiy o'rta ta'limning o'quv dasturlari orqali amalga oshiriladi.

O'quv fanlari, umumiy talim dasturlari ro'yxati, o'quv vaqtining davomiyligi bazaviy o'quv reja va umumiy o'rta talimning davlat talim standartlari bilan belgilanadi.

Umumiy o'rta ta'lim qatnab o'qish va bitiruvchilarning yakuniy attestatsiyasi orqali amalga oshiriladi. Bitiruvchilarga davlat attestatlari, alohida muvoffaqiyatlarga erishganlarga esa imtiyozli attestatlar beriladi.³

Zeroki muhtaram prezidentimiz Namangandagi bo'lgan tashriflarida: "O'zligimizni anglash nuqtai nazaridan madaniyat sohasiga urg'u berib, umaman olganda attestat olishni hammamiz o'rganganmiz masalan: fizika, matematika bo'yicha baho bo'ladi. Endi attestatda har bir maktabni 11-sinfini tugatgan bolalarimizni bitta cholg'u asbobini o'rgangan degan bahosi qo'yiladi."⁴

Muhtaram Prezidentimizning ushbu nutqlaridan kelib chiqib umumiy o'rta ta'lim maktablarida "musiqa madaniyati" darslarini samaradorligini oshirish hamda integrativ dars o'tish jarayonlariga alohida urg'u berish joizdir. Bu borada umumiy o'rta ta'lim maktablarida anchagina ishlar olib borilmoqda.

Ammo bu ishlarning natijalari qoniqarli darajada deb bo'lmaydi. Oddiy misol sifatida musiqa madaniyati darslariga ajratilgan soatlar kamligi ham o'quvchi-yoshlar musiqiy ta'limni to'liq egallay olmayotganligiga ko'plab misollar keltirishimiz mumkin.

Bu borada Yevropa davlatlari bilan taqqosalaydigan bo'lsak:

³ Umumiy o'rta ta'lim tushunchasi. Internet saytlari: Info.ziyonet.uz

⁴ O'zbekiston Respublikasi prezidentining Namangan viloyatiga tashriflari yakunidagi majlisda madaniyat sohasiga e'tibor qaratish bo'yicha nutqlaridan. <https://t.me/madaniyatvazirligi>.

Rossiya Federatsiyasida musiqa madaniyati darslariga ajratilgan soat 34 soatni tashkil etsa, bizda musiqa madaniyati darslariga ajratilgan soat 7 soatni tashkil etadi. Umumiy o'rtta ta'lim muassasalarida musiqa darsi uchun ajratilgan soatlar boshqa fanlarga nisbatan ancha kam. Musiqa darslariga ajratilgan soatlar kamligi sababli o'qituvchi o'rgatgan bir asarni mustahkamlash imkoni mavjud emas. Birinchi bitta mavzu o'tilsa ertangi darsda ikkinchi mavzuga o'tiladi. Ammo o'quvchi hali birinchi mavzuni to'liq o'z ongiga singdirib uni mustahkamlashga ulgurmagan bo'ladi. Soat kamligi esa bitta o'rganilayotgan asarni to'liqligicha o'rganmasdan turib keyingi asar ustida ishlashga majbur qiladi.

Misol o'rnida O'zbekiston Respublikasi vazirlar mahkamasining qarori bo'lmish umumiy o'rtta va o'rtta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash "Ta'lim to'g'risida"gi va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq, umumta'lim fanlarini o'qitishning uzluksizligi va izchilligini ta'minlash, zamonaviy, metadalogiyasini yaratish, umumiy o'rtta va o'rtta maxsus, kasb-hunar ta'limi davlat ta'lim standartlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish, o'quv-metodik majmualarning yangi avlodini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishni tashkil etish to'g'risidagi ishlab chiqilgan dasturda ham kuzatish mumkinki musiqa darslariga ajratilgan soatlar boshqa fanlarga nisbatan farq qiladi.⁵

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2019-yil 19-mart kuni yoshlarga e'tiborni kuchaytirish masalalariga bag'ishlangan videoselektor yig'lishidan <http://uzembassy.kz>
2. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q T. "Sharq" nashryoti-matbaa konsern bosh tahririyati 1998. -32-bet.
3. Umumiy o'rtta ta'lim tushunchasi. Internet saytlari: Info.ziyonet.uz
4. O'zbekiston Respublikasi prezidentining Namangan viloyatiga tashriflari yakunidagi majlisda madaniyat sohasiga e'tibor qaratish bo'yicha nutqlaridan. <https://t.me/madaniyatvazirligi>.
5. Тошкент ш., 2017 йил 6 апрель, 187-сон Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги 187-сон қарори.
6. Choriyev, B. B. (2019). Ideological bases for the modernization of Uzbek folk instruments. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 12 (80), 83-87.
7. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42657401>
8. DOI: 10.15863/TAS.2019.12.80.17
9. Choriyev, B. (2021). BOLALAR MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARI HAMDA UMUMIY O'RTTA TA'LIM MUAASSASALARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.
10. Choriyev, B. (2021). CONTENT AND LEVEL OF COMPETENCE OF MUSIC CULTURE LESSONS IN SECONDARY SCHOOLS.
11. Choriyev, B. (2021). UMUMIY O'RTTA TA'LIM MUASSASALARIDA MUSIQA MADANIYATI DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI KAMCHILIKLAR VA MUAMMOLAR.
12. Boboramazonovich K. O. CHARACTERISTICS OF THE PERFORMANCE OF PEOPLE IN ALLAH, LAPARS, SPEECH IN THE SURKHAN VOLUME //ТАЪЛИМ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАҲЛИЛИ ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ. – 2022. – С. 95-102.

⁵ Тошкент ш., 2017 йил 6 апрель, 187-сон Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги 187-сон қарори.

International Conference on Advance Research in Humanities, Applied Sciences and Education

Hosted from New York, USA

May 28th 2022

<https://conferencea.org>
